

Scrisoarea I

"Aparuta in Convorbiri literare, din 1 februarie 1881, Scrisoarea I cuprinde in prima parte o meditatie filosofica asupra existentei umane, cu trimiteri la Imnele creatiei din Riga-Vede indiana, la filosofia greaca, la Kant si in special la cartea lui Schopenhauer, Lumea ca vointa si reprezentare, cunostinte de filosofie insusite la Viena si Berlin. Alte surse de informare s-au stabilit si in literatura nationala si universala".

I. Hangiu

Poezia Scrisoarea I este o opera reprezentativa din creatia lui Mihai Eminescu, in care autorul isi exprima conceptia asupra existentei omului de geniu in societate, cu privire la geneza vietii pe pamant si a evolutiei omului in spatiu si timp. Aceste ganduri il framantau pe creator intr-o seara, cand sufla in lumanare cu gene ostenite si "Doar ceasornicul urmeaza lunga timpului carare". Martora framantarii gandurilor sale este luna, "stapana-a marii", care ascunde sub razele sale "valurile miscatoare", "tarmurile in florite" si existenta framantata de griji a oamenilor. Ea vede contrastul dintre cei bogati si cei saraci, in timp ce un rege "impanzeste globu-n planuri pe un veac", pe cand omul sarac abia cugeta la ziua de maine.

La destinele acestora gandeste si batranul dascal, sarac si in frigurat: "Uscativ asa cum este, garbovit si de nimic, / Universul fara margini e in degetul lui mic". Intelegiunea acestui dascal este atat de mare, incat el poate sa priceapa ce s-a intamplat in urma cu mii de veacuri si ce va fi in viitor. Este un prilej pentru poet sa-si exprime parerea asupra inceputurilor vietii pe pamant. Din pacea deplina a universului, s-a ivit mai intai un punct, care si-a facut muma din haos, iar el a devenit total. De atunci au evoluat toate pe pamant si gandul omenesc incearca sa le explice: Jar in lumea asta mare, noi copii ai lumii mici, / Facem pe pamantul nostru musunoaie de furnici".

Conceptia eminesciana, exprimata prin cea a batranului dascal, este ca lupta cu eternitatea pare zadarnica. Dascalul isi indreapta ascutisul mintii peste mii de veacuri inainte: "Soarele ce azi e mandru, el il vede trist si ros / Ce se-nchide ca o rana printre nori intunecosi, / Cum planetii toti ingheata si s-azarl rebeli in spat, / Ei, din franele luminii si ai soarelui scapati, / Iar catapeteasma lumii in adanc s-a innegrit, / Ca si frunzele de toamna stelele-au pierit"... Conceptia aceasta este preluata de Eminescu din filosofia indiana si are un caracter materialist (la nivelul stiintei din vremea aceea), exprimand dezamagirea omului de geniu de a nu fi inteles de societatea in care traieste, cand "v/5 a mortii eterne e viata lumii intregi". Poetul este preocupat de soarta batranului dascal (in mod indirect de a sa), care spera ca, macar dupa moarte, sa fie pretuit de urmasi. Dar el banuieste ca si aici cugetatorul se inseala, deoarece acela care va tine o cuvantare la mormantul dascalului se va lauda pe sine: Jar deasupra tuturor va vorbi vreun mititel, / Nu slavindu-te pe tine, lus-truindu-se pe el, / Sub a numelui tau umbra. Iata tot ce te asteapta".

Aceeasi soarta trista il va astepta si pe poet. La sfarsitul Scrisorii I, autorul revine asupra imaginii de inceput, prezentandu-ne luna care stapaneste peste intreaga omenire, revarsand in univers Jinistita ei splendoare... / Peste cate mii de valuri stapanirea ta strabate, / Cand plutesti pe

miscatoarea marilor singuratate, / si pe toti ce-n asta lume sunt supusi puterii sortii, / Deopotriva-i stapaneste raza ta si geniul mortii".

Pesimism si dezamagire, sau luciditate si realism?! Mihai Eminescu avea una dintre acele minti limpezi si profunde, care nu putea ocoli niciodata adevarul - chiar daca rationamentul prin care il dezvalua il conducea la concluzii triste. Pe de alta parte, era atat de sensibil in intregul sau, luat ca trup si suflet, incat transpunea acest adevar in imagini artistice de o frumusetate neasemuita, care-i alina o parte a dezamagirilor. Spatiul si timpul se condenseaza la dorinta sa: "Microscopice popoare, regi, osteni si imparati, / Ne succedem generatii si ne credem invatati".

Situandu-se intr-un punct al eternitatii universale, poetul intelege si explica celorlalti inevitabilitatea trecerii: "Poti zidi o lume intreaga, poti s-o sfarmi... orice ai spune, / Peste toate o lopata de tarana se depune, / Mana care-au dorit scepstrul universului si ganduri / Ce-au cuprins tot universul, incap bine-n patru scanduri". Astfel se detaseaza poetul de tot ceea ce i-ar putea umbri existenta artistica (singura care-i va conferi, pana la urma, nemurirea): "si din noaptea amintirii mii de doruri ea ne scoate; / Amortita li-i durerea, le simtim ca-n vis pe toate, / Caci in propria-ne lume ea deschide poarta-ntrarii / si ridica mii de umbre dupa stinsul lumanarii".

Obsedat de marile dileme ale existentei umane, care nu-i pot lasa fericiți nici pe poeti, nici pe filosofi, - in fond, aceleasi, dar altfel interpretate, cu nelinistile lui Lucian Blaga ori ale lui Tudor Arghezi, cu ale lui Eugen Ionescu sau Emil Cioran -Mihai Eminescu dovedeste in Scrisoarea I cum gandul devine metafora, cuvantul -maxima, simtirea - meditatie, iar talentul poetic le imbraca deodata pe toate intr-o armonie desavarsita.